

CHỦ THỂ ĐƯỢC XIN LỖI, CẢI CHÍNH CÔNG KHAI VÀ CHỦ THỂ CHỊU TRÁCH NHIỆM XIN LỖI, CẢI CHÍNH CÔNG KHAI THEO PHÁP LUẬT DÂN SỰ

NGUYỄN TẤN HOÀNG HẢI

Khoa Luật Dân sự, Trường Đại học Luật TP. Hồ Chí Minh

Faculty of Civil Law, Ho Chi Minh City University of Law

Email: nthalm@hcmulaw.edu.vn

NGUYỄN THÁI NGỰ CHIÊU

Sinh viên, Trường Đại học Luật TP. Hồ Chí Minh

Student, Ho Chi Minh City University of Law

Email: nguchieu05@gmail.com

Tóm tắt

Chủ thể chịu trách nhiệm và chủ thể được xin lỗi, cải chính công khai là hai chủ thể chính có liên quan trực tiếp trong quan hệ pháp luật dân sự về xin lỗi, cải chính công khai. Tuy nhiên, không phải trong mọi trường hợp chủ thể trực tiếp thực hiện hành vi xâm phạm về danh dự, nhân phẩm, uy tín của chủ thể khác là chủ thể có trách nhiệm hay sẽ là người trực tiếp thực hiện xin lỗi, cải chính công khai. Chính vì vậy, việc cần hiểu rõ và sâu sắc bản chất của từng chủ thể này để áp dụng vào thực tiễn là điều hết sức cần thiết.

Từ khóa: chủ thể chịu trách nhiệm xin lỗi, chủ thể được xin lỗi, chủ thể cải chính công khai, chủ thể được cải chính công khai

Abstract

The subject to and the subject responsible for public apology and rectification are the two main subjects directly involved in the civil legal relationship on public apology. However, the individual directly infringing upon another's honor, dignity, and reputation may not always be the one legally obliged to make the apology or public correction. Thus, a thorough understanding of the nature and legal responsibilities of each subject is crucial for practical application.

Keywords: the subject responsible for apologizing, the subject of the apology, the subject of public correction, the subject of public correction

Ngày nhận bài: 15/05/2023

Ngày duyệt đăng: 15/12/2023

1. Chủ thể được xin lỗi, cải chính công khai

Chủ thể được xin lỗi, cải chính công khai trong pháp luật dân sự chính là chủ thể bị xâm phạm về danh dự, nhân phẩm, uy tín bởi các hành vi xâm phạm của chủ thể khác. Là một quy định của pháp luật gắn chặt với quyền nhân thân, chỉ khi được thực hiện đúng với chủ thể thì trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai mới đạt được mục tiêu là bù đắp tổn thương về tinh thần cho người bị xâm phạm. Chủ thể được xin lỗi, cải chính công khai trong pháp luật dân sự được chia thành hai nhóm, gồm: cá nhân bị xâm phạm và pháp nhân bị xâm phạm.

1.1. Cá nhân bị xâm phạm

Khi đề cập đến hình thức xin lỗi, cải chính công khai, cá nhân bị xâm phạm được hiểu là một con người cụ thể bị xâm phạm về danh dự, nhân

phẩm, uy tín bởi chủ thể khác. Khoản 3 Điều 11 Bộ luật Dân sự năm 2015 (BLDS năm 2015) ghi nhận cá nhân là một trong các chủ thể được xin lỗi, cải chính công khai trong pháp luật dân sự khi họ bị xâm phạm về quyền dân sự nói chung và danh dự, nhân phẩm, uy tín nói riêng. Khoản 1 Điều 31 Luật Trách nhiệm bồi thường của Nhà nước năm 2017 (Luật TNBTCNN năm 2017) quy định biện pháp phục hồi danh dự chính là xin lỗi và cải chính công khai.¹ Do vậy chủ thể được phục hồi danh dự, hay nói cách khác là xin lỗi, cải chính công khai bao gồm cả cá nhân bị xâm phạm.

Đối với cá nhân bị xâm phạm, tại thời điểm xin lỗi, cải chính công khai có thể xảy ra hai trường hợp: cá nhân bị xâm phạm còn sống và cá nhân bị xâm phạm chết.

Thứ nhất, đối với trường hợp cá nhân bị xâm phạm còn sống, về bản chất đây là chế tài dân sự mang tính nhân thân. Do vậy, việc xin lỗi, cải chính công khai sẽ được tiến hành trực tiếp với cá nhân đó, được sự chấp thuận của cá nhân bị xâm phạm và thực hiện theo quy trình, thủ tục thông thường pháp luật quy định. Trường hợp cá nhân bị xâm phạm mặc dù còn sống nhưng chưa thành niên hoặc bị hạn chế về năng lực hành vi dân sự, pháp luật cho phép chủ thể chịu trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai thực hiện quyền yêu cầu xin lỗi, cải chính công khai thông qua chủ thể, cá nhân khác. Khi đó, việc xác định chủ thể có quyền được yêu cầu trong trường hợp này sẽ căn cứ theo quy định pháp luật về người giám hộ hoặc đại diện (bao gồm cả đại diện theo pháp luật hoặc đại diện theo Ủy quyền) của các chủ thể nêu trên.

Thứ hai, đối với trường hợp cá nhân bị xâm phạm đã chết, trước hết, pháp luật vẫn ghi nhận quyền được phục hồi danh dự, hay được xin lỗi, cải chính công khai đối với chủ thể này. Điều này đã được Nhà nước ta thừa nhận từ năm 2003, cụ thể, khoản 1 Điều 4 Nghị quyết số 388/2003/NQ-UBTVQH11 ngày 17/3/2003 của Ủy ban Thường vụ Quốc hội về “bồi thường thiệt hại cho người bị oan do người có thẩm quyền trong hoạt động tố tụng hình sự gây ra” (Nghị quyết 388/2003/NQ-UBTVQH11) có đề cập vấn đề “cơ quan có trách nhiệm bồi thường thiệt hại phải xin lỗi, cải chính công khai cho người bị oan” mà không nói rõ người bị chết có được khôi phục danh dự hay không.² Thực tế, khi áp dụng Nghị quyết số 388/2003/NQ-UBTVQH11, vẫn có Tòa án khôi phục danh dự cho người đã chết, tiêu biểu như tại Bản án số 23/2014/DSST ngày 22/5/2014 của Tòa án nhân dân thành phố Pleiku, tỉnh Gia Lai.³

1 Khoản 1 Điều 56 của Luật TNBTCNN năm 2017.

2 Đỗ Văn Đại và Nguyễn Trường Tín, *Pháp luật Việt Nam về Trách nhiệm bồi thường của Nhà nước*, Nxb. Hồng Đức – Hội luật gia Việt Nam, 2015, tr. 39.

3 Bản án số 23/2014 của Tòa án Pleiku xác định áp dụng Nghị quyết 388/2003 để công khai xin lỗi ông Cung, giải oan sau khi qua đời vì vì Toà án đã thụ lý trước khi có Luật TNBTCNN.

Đến năm 2009, khi Luật TNBTCNN ra đời, khoản 4 Điều 51 Luật này đã quy định “trường hợp người bị thiệt hại chết, thân nhân của họ có quyền yêu cầu khôi phục danh dự”. Luật TNBTCNN năm 2017 hiện hành đã tiếp tục duy trì tinh thần này trong quy định tại khoản 6 Điều 57 như sau: “Trường hợp người bị thiệt hại chết thì cơ quan trực tiếp quản lý người thi hành công vụ gây thiệt hại thực hiện việc đăng báo xin lỗi và cải chính công khai theo quy định”. Nghị định số 68/2018/NĐ-CP của Chính phủ ngày 15/5/2018 về việc “hướng dẫn Luật TNBTCNN” đã quy định hướng dẫn cụ thể về nội dung nêu trên theo hướng: “Trường hợp người bị thiệt hại chết thì cơ quan quản lý trực tiếp người thi hành công vụ gây thiệt hại không phải thông báo theo quy định tại khoản 1 Điều 57 của Luật và chủ động thực hiện việc đăng báo xin lỗi và cải chính công khai theo quy định tại khoản 6 Điều 57 và Điều 59 của Luật và Điều này” (khoản 6 Điều 25). Như vậy, trong trường hợp chủ thể bị xâm phạm đã chết thì nguyên tắc chủ động xin lỗi, cải chính công khai của Nhà nước vẫn được áp dụng. Việc xin lỗi, cải chính công khai khi này cũng đồng thời không phải hỏi ý kiến hay dựa trên sự chấp thuận của chủ thể khác.

Ngay cả khi chủ thể xâm phạm không phải Nhà nước thì việc áp dụng xin lỗi, cải chính công khai với cá nhân bị xâm phạm, trong đó bao gồm cả cá nhân đã chết cũng được ghi nhận, tại khoản 2 Điều 34 BLDS năm 2015.

Như vậy, cá nhân có quyền được xin lỗi, cải chính công khai trong trường hợp bị xâm phạm đến danh dự, nhân phẩm, uy tín. Trường hợp người bị xâm phạm đã chết thì họ vẫn có quyền được xin lỗi dựa trên yêu cầu của chủ thể khác có thẩm quyền, được liệt kê cụ thể theo quy định của pháp luật là vợ, chồng, con thành niên hoặc cha, mẹ của người đã chết.

Hiện nay, quy định về việc áp dụng xin lỗi, cải chính công khai đối với người đã chết vẫn được áp dụng khá phổ biến trên thực tế. Một vụ việc tiêu biểu liên quan đến nội dung này là vụ xin lỗi đối với ông Phùng Trọng Hùng. Vào ngày 14/02/1984, VKSND thị xã Pleiku khởi tố vụ án đối với ông Phùng Trọng Hùng về tội “Hành hung cán bộ”, dựa trên Điều 9 của Sắc lệnh số 3/1976. Đến ngày 20/4/2015, quyết định khởi tố bị hủy và vụ án bị đình chỉ vì không cấu thành tội phạm. Ông Hùng, bị bắt oan gần 4 tháng, đã qua đời trước khi VKSND tỉnh Gia Lai công khai xin lỗi.⁴ Căn cứ theo quy định pháp luật hiện hành được phân tích ở trên, thay vì áp dụng theo nguyên tắc người đại diện hay người giám hộ, pháp luật chỉ ghi nhận những cá nhân được liệt kê cụ thể mới được thay người đã chết thực hiện quyền được xin lỗi, cải chính công khai. Đối với trường hợp người bị xâm phạm đã chết mà không có vợ, chồng, con và

⁴ Hoàng Thanh, “Viện kiểm sát xin lỗi người...đã chết!”, *Báo Người Lao động*, 2016 <https://nld.com.vn/phap-luat/vien-kiem-sat-xin-loi-nguoi-da-chet-20160408221440283.htm>, truy cập ngày 07/5/2023.

đồng thời cha, mẹ đều đã chết, quyền được xin lỗi, cải chính công khai của cá nhân bị xâm phạm hiện sẽ bị mất đi?

Căn cứ theo quy định pháp luật hiện hành được phân tích ở trên, có thể thấy còn tồn tại vướng mắc liên quan đến trường hợp người bị xâm phạm đã chết. Nếu như cá nhân bị xâm phạm đã chết không có vợ, chồng, con và đồng thời cha, mẹ đều đã chết thì việc thực hiện quyền này sẽ được thực hiện như thế nào, căn cứ theo yêu cầu của ai? Liệu trong trường hợp này quyền được xin lỗi, cải chính công khai của cá nhân bị xâm phạm sẽ bị mất đi? Có thể thấy rằng, với cá nhân bị xâm phạm đã chết, giới hạn thực hiện quyền yêu cầu xin lỗi, cải chính công khai đã bị thu hẹp lại.

Về vấn đề này, pháp luật của Trung Quốc có nhiều điểm đáng tham khảo. Điều 995 BLDS Trung Quốc năm 2020 quy định chỉ cần nạn nhân bị xâm phạm về quyền nhân thân sẽ có quyền được yêu cầu xin lỗi, cải chính công khai. Pháp luật không có bất kỳ nội dung nào đề cập giới hạn của chủ thể được xin lỗi trong trường hợp này. Bên cạnh đó, Điều 994 BLDS Trung Quốc năm 2020 còn mở rộng thêm trường hợp nếu như cá nhân bị xâm phạm đã chết vừa không có vợ, chồng, con và đồng thời cha, mẹ đều đã chết thì việc thực hiện quyền xin lỗi, cải chính công khai có thể do những người thân thích khác có quyền yêu cầu. Vì vậy, có thể hiểu, cá nhân bị xâm phạm về quyền nhân thân, dù còn sống hay đã chết, dù đã thành niên hay chưa thành niên, dù có đầy đủ năng lực hành vi dân sự hay bị hạn chế về năng lực hành vi dân sự, bất kỳ cá nhân nào cũng có quyền tự mình hoặc thông qua người đại diện, người được thừa kế quyền và nghĩa vụ để yêu cầu chủ thể xâm phạm chịu trách nhiệm dân sự thông qua chế tài xin lỗi theo quy định. Điều này tương đồng với quy định pháp luật hiện hành của nước ta về việc thực hiện quyền của các cá nhân này không bị giới hạn bởi bất kỳ phạm vi nào. Bên cạnh đó, Điều 994 BLDS Trung Quốc năm 2020 còn mở rộng thêm trường hợp nếu như cá nhân bị xâm phạm đã chết vừa không có vợ, chồng, con và đồng thời cha, mẹ đều đã chết thì việc thực hiện quyền xin lỗi, cải chính công khai có thể do những người thân thích khác có quyền yêu cầu.

Vì thế, nhóm tác giả kiến nghị sửa đổi khoản 2 Điều 34 BLDS năm 2015 như sau: “Cá nhân có quyền yêu cầu Tòa án bác bỏ thông tin làm ảnh hưởng xấu đến danh dự, nhân phẩm, uy tín của mình. Việc bảo vệ danh dự, nhân phẩm, uy tín có thể được thực hiện sau khi cá nhân chết. Vợ, chồng, con đã thành niên, cha mẹ của họ có quyền yêu cầu người xâm phạm phải chịu trách nhiệm dân sự theo quy định của pháp luật. Trường hợp người chết không có vợ, chồng, con đã thành niên và cha mẹ cũng đã chết thì những người thân thích khác có quyền yêu cầu người xâm phạm phải chịu trách nhiệm dân sự theo quy định của pháp luật, trừ trường hợp luật liên quan có quy định khác”. Trong trường hợp cần giải thích như thế nào là

“những người thân thích khác” thì có thể tham khảo quy định tại khoản 19 Điều 3 Luật Hôn nhân và gia đình năm 2014 và khoản 2 Điều 40 Luật Thi hành án dân sự năm 2008.

1.2. Pháp nhân bị xâm phạm

Bên cạnh cá nhân, pháp nhân bị xâm phạm cũng là chủ thể được xin lỗi, cải chính công khai trong pháp luật dân sự. Theo quy định của pháp luật, tổ chức được xin lỗi, cải chính công khai phải có tư cách pháp nhân đảm bảo đáp ứng đầy đủ các điều kiện theo quy định của pháp luật. Cụ thể, khoản 3 Điều 11 của BLDS năm 2015 nhắc đến quyền dân sự được thực hiện với cá nhân hoặc “pháp nhân” là yêu cầu chủ thể xâm phạm xin lỗi, cải chính công khai. Như vậy, quy định này đã xác định việc thực hiện quyền này chỉ được áp dụng đối với chủ thể là cá nhân hoặc tổ chức có tư cách pháp nhân. Các chủ thể là tổ chức khác không được thực hiện quyền.

Điều này cũng được thừa nhận trong quy định của Luật TNBTCNN năm 2017. Trong hệ thống các quy định về áp dụng biện pháp phục hồi danh dự, các chủ thể được nhắc tới với vai trò là người bị thiệt hại cũng chỉ gồm cá nhân và “pháp nhân thương mại”⁵. Việc thực hiện quyền yêu cầu xin lỗi, cải chính công khai của pháp nhân được thực hiện thông qua người đại diện theo pháp luật của pháp nhân đó.⁶ Mặc dù pháp nhân được ghi nhận có quyền bảo vệ quyền dân sự của mình thông qua việc yêu cầu người vi phạm phải xin lỗi, cải chính công khai, quy định về bảo vệ danh dự, nhân phẩm, uy tín theo Luật TNBTCNN năm 2017, Điều 34 BLDS năm 2015 chỉ đề cập chủ thể là cá nhân. Điều này dẫn tới sự thiếu thống nhất trong hệ thống quy định pháp luật hiện hành.

Như vậy, đối với trường hợp pháp nhân còn hoạt động là chủ thể bị vi phạm, quyền được xin lỗi, cải chính công khai được pháp luật thừa nhận và thực hiện theo quy định của pháp luật. Trên thực tế, không thiếu các trường hợp chủ thể được xin lỗi chính là pháp nhân bị xâm phạm. Đơn cử như trường hợp của Vinamilk và Tạp chí Điện tử giáo dục Việt Nam hay vụ việc giữa Tập đoàn FLC và Tạp chí Điện tử giáo dục Việt Nam (sẽ được phân tích tại mục 2.2). Tuy nhiên, trường hợp pháp nhân đã chấm dứt hoạt động, tức là đồng nghĩa với việc tư cách pháp nhân của pháp nhân đó đã chấm dứt, thì sẽ không được áp dụng phương thức bảo vệ quyền dân sự buộc xin lỗi, cải chính công khai. Như vậy, trong trường hợp này, nếu người đại diện theo pháp luật của pháp nhân trước đó vẫn có mong muốn yêu cầu chủ thể có hành vi xâm phạm thực hiện xin lỗi, cải chính công khai về hành vi đã xảy ra khi pháp nhân đó còn tồn tại thì có được chấp nhận hay không?

Có nhiều tranh cãi xoay quanh trường hợp này. Quan điểm thứ nhất cho rằng pháp nhân chấm dứt hoạt động tức là pháp nhân chấm dứt tồn

5 Mục 3 Chương V của Luật TNBTCNN năm 2017.

6 Điều 141 của BLDS năm 2015.

tại, và quan hệ “đại diện theo pháp luật chấm dứt” theo quy định tại khoản 4 Điều 140 BLDS năm 2015. Như vậy, người đại diện theo pháp luật của pháp nhân không thể thực hiện quyền yêu cầu xin lỗi, cải chính công khai. Quan điểm thứ hai lại cho rằng: hành vi vi phạm của chủ thể xâm phạm quyền dân sự của pháp nhân được thực hiện khi pháp nhân vẫn đang hoạt động, tức là quan hệ đại diện theo pháp luật giữa người đại diện theo pháp luật và pháp nhân vẫn tồn tại. Do đó, ngay cả khi chấm dứt hoạt động, pháp nhân vẫn có quyền buộc chủ thể vi phạm thực hiện xin lỗi, cải chính công khai theo quy định của pháp luật.

Nhóm tác giả ủng hộ quan điểm thứ hai, bởi lẽ khi pháp nhân còn hoạt động sẽ có sự ảnh hưởng hay tác động đến một nhóm người nhất định. Khi chấm dứt hoạt động, danh dự, uy tín pháp nhân cũng để lại những ảnh hưởng nhất định không chỉ giới hạn trong ngành nghề, lĩnh vực cụ thể mà còn ảnh hưởng đến các lĩnh vực khác. Chính vì vậy, liên quan đến yêu cầu xin lỗi, cải chính công khai đối với pháp nhân đã chấm dứt hoạt động, Nhà nước cần phải có điều chỉnh hoặc giải thích phù hợp để tạo sự thống nhất trong quy định pháp luật.

Tham khảo pháp luật nước ngoài, việc ghi nhận pháp nhân bị xâm phạm là chủ thể được xin lỗi, cải chính công khai cũng đã được BLDS Trung Quốc năm 2020 thừa nhận tương tự như đối với cá nhân. Điều 995 của Bộ luật này chỉ ghi nhận chủ thể có quyền nhân thân bị xâm phạm sẽ có quyền được yêu cầu xin lỗi, cải chính công khai và là chủ thể được xin lỗi, cải chính công khai, không giới hạn về phạm vi chủ thể. Do vậy, chủ thể được xin lỗi, cải chính công khai có thể là cá nhân hoặc tổ chức bất kỳ. Pháp luật Việt Nam cũng nên thừa nhận pháp nhân bị xâm phạm là chủ thể được xin lỗi, cải chính công khai khi quyền dân sự bị xâm phạm.

2. Chủ thể chịu trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai

Chủ thể chịu trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai là chủ thể có trách nhiệm thực hiện việc xin lỗi, cải chính công khai đối với người bị xâm phạm về danh dự, nhân phẩm, uy tín theo quy định của pháp luật. Việc xác định chính xác chủ thể chịu trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai có ý nghĩa quan trọng trong áp dụng hình thức xử lý này, bởi việc xin lỗi, cải chính công khai có được tiến hành đúng người có trách nhiệm trực tiếp thì mới có giá trị răn đe, giáo dục đối với các chủ thể vi phạm, đảm bảo xử lý đúng người, đúng hành vi vi phạm. Dựa vào các quy định pháp luật hiện hành, có thể chia chủ thể chịu trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai thành ba chủ thể chính là cá nhân, pháp nhân và Nhà nước.

2.1. Cá nhân

Cá nhân là một trong những chủ thể đặc trưng và phổ biến của pháp luật dân sự, tham gia vào hầu hết các quan hệ dân sự của xã hội. Khi xảy

ra hành vi xâm phạm tới danh dự, nhân phẩm và uy tín của chủ thể khác, cá nhân cũng có thể trở thành chủ thể chịu trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai. Việc xác định chủ thể là cá nhân thực hiện việc xin lỗi hay cải chính công khai được hiểu là dựa trên căn cứ về năng lực hành vi dân sự của cá nhân vi phạm. Để đánh giá khả năng của cá nhân bằng hành vi của mình xác lập, thực hiện quyền, nghĩa vụ dân sự,⁷ trong đó bao gồm cả việc chịu trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai, pháp luật dân sự chia cá nhân thành các nhóm đối tượng với mức độ năng lực hành vi dân sự khác nhau: cá nhân có hành vi xâm phạm là người có năng lực hành vi dân sự đầy đủ và cá nhân có hành vi xâm phạm là người không có năng lực hành vi dân sự đầy đủ.

2.1.1. Đối với cá nhân có hành vi xâm phạm là người có năng lực hành vi dân sự đầy đủ

Căn cứ theo quy định tại Điều 19 và 20 BLDS năm 2015, người có năng lực hành vi dân sự đầy đủ là người thành niên (từ đủ 18 tuổi trở lên) mà không rơi vào các trường hợp người mất năng lực hành vi dân sự; người có khó khăn trong nhận thức, làm chủ hành vi; hạn chế năng lực hành vi dân sự. Người có năng lực hành vi dân sự đầy đủ có khả năng xác lập và thực hiện quyền, nghĩa vụ dân sự liên quan đến mình. Chính vì vậy, khi xét riêng trong trường hợp người có năng lực hành vi dân sự đầy đủ xâm phạm tới danh dự, nhân phẩm, uy tín của chủ thể khác làm phát sinh trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai thì chính cá nhân thực hiện hành vi đó phải tự mình thực hiện việc xin lỗi, cải chính công khai theo quy định.

Trong một vụ việc tiêu biểu tại Bản án số 04/2018/DS-ST ngày 17/5/2018 của Tòa án nhân dân huyện Lập Thạch, tỉnh Vĩnh Phúc, khoảng 10h30 ngày 17/4/2017, bà L đến đám tang ông Trương Tiến L. Khi bà L thấp nhang viếng, bà Nguyễn Thị Q đã sỉ nhục và đe dọa đánh bà L bằng lời lẽ thô tục. Bà L, bị sốc và hoảng loạn, được an ủi và ngăn cản bởi người chung quanh, bao gồm cả anh Hà Trọng G, trưởng công an xã. Bà L đã khởi kiện lên Tòa án nhân dân huyện Lập Thạch, tỉnh Vĩnh Phúc yêu cầu bà Q phải xin lỗi bà L trước địa phương nơi bà đang cư trú. Tòa án đã chấp nhận yêu cầu này. Trong trường hợp này, bà Q là người thành niên và có đầy đủ năng lực hành vi dân sự, do vậy, bà Q là chủ thể phải trực tiếp thực hiện việc xin lỗi, cải chính công khai đối với bà L.

Nhìn chung, pháp luật hiện hành không có quy định cụ thể xác định năng lực chịu trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai đối với chủ thể là cá nhân. Tuy nhiên để xác định chủ thể chịu trách nhiệm trong trường hợp người vi phạm là người có đầy đủ năng lực hành vi, căn cứ trên cơ sở quy định về nhóm chủ thể này đã tương đối đầy đủ và rõ ràng.

7 Điều 18 của BLDS năm 2015.

2.1.2. Đối với cá nhân có hành vi xâm phạm là người không có năng lực hành vi dân sự đầy đủ

Khác với người có năng lực hành vi dân sự đầy đủ, người không có năng lực hành vi dân sự đầy đủ sẽ có những giới hạn nhất định về năng lực hành vi và từ đó bị giới hạn về khả năng xác lập, thực hiện quyền và nghĩa vụ dân sự của chủ thể đó. Theo quy định của pháp luật hiện hành, những cá nhân là người không có năng lực hành vi dân sự đầy đủ bao gồm:

Thứ nhất, đối với người chưa đủ 18 tuổi, Điều 21 BLDS năm 2015 xác định đây là nhóm người chưa thành niên. Tuy nhiên, quy định hiện tại chỉ đưa ra khả năng xác lập, thực hiện giao dịch dân sự của nhóm chủ thể này mà chưa có quy định cụ thể về khả năng chịu trách nhiệm nghĩa vụ dân sự phát sinh, trừ nghĩa vụ dân sự về bồi thường thiệt hại được quy định tại khoản 3 Điều 586 BLDS năm 2015. Trách nhiệm bồi thường thiệt hại đối với người chưa thành niên được quy định thực hiện thông qua người giám hộ. Theo đó, tài sản của người được giám hộ được dùng để bồi thường trước hết. Nếu người được giám hộ không có tài sản hoặc không có đủ thì sẽ dùng tài sản của người giám hộ để bồi thường (trừ khi người giám hộ chứng minh được mình không có lỗi trong việc giám hộ).

Tuy nhiên, trách nhiệm xin lỗi khác với trách nhiệm bồi thường thiệt hại ở chỗ là lời xin lỗi có thể thực hiện bằng lời nói, hành vi, cử chỉ hoặc bằng văn bản mà bất kỳ ai cũng có thể làm được, không phân biệt là đã thành niên hay chưa thành niên. Trách nhiệm bồi thường thiệt hại thường được thực hiện bằng tiền, mà người chưa thành niên thì không phải ai cũng có tài sản riêng để tự chịu trách nhiệm bồi thường thiệt hại. Vì vậy, nên cha mẹ có trách nhiệm bồi thường thiệt hại thay cho con chưa thành niên là hợp lý.⁸ Việc pháp luật hiện hành chưa làm rõ vai trò chịu trách nhiệm của nhóm chủ thể là người chưa thành niên chính là một thiếu sót khá lớn, gây khó khăn trong công tác xét xử và xử lý với chủ thể này. Trong thực tiễn xét xử tại Úc, người chưa thành niên sẽ phải chịu trách nhiệm về việc thực hiện hành vi phỉ báng nếu người chưa thành niên có khả năng thực hiện hành vi đó.⁹

Chính vì vậy, đối với trường hợp người từ đủ 6 tuổi đến chưa đủ 18 tuổi khi xâm phạm danh dự, nhân phẩm, uy tín cá nhân, tổ chức phải tự mình thực hiện việc xin lỗi người bị xâm phạm.¹⁰ Trong trường hợp những người này vẫn còn cha mẹ hoặc người đại diện, thì cha mẹ hoặc người đại

8 Nguyễn Mỹ Phụng, *Xin lỗi người bị xâm phạm danh dự, nhân phẩm, uy tín theo pháp luật dân sự Việt Nam*, Luận văn thạc sĩ luật học, Trường ĐH Luật TP. Hồ Chí Minh, 2021, tr. 26.

9 Hart-v-A-G (Tas) 1959) 14 Tas R1; Smith-v-Leurs (1945) 70 CLR 256; Tillander-v-Gosselin (1966) 60 DLR (2d) 18.

10 Lê Tường Vy, Bùi Thị Ngọc Trâm, Nguyễn Huyền Trâm, Triệu Lê Phương Uyên, Hà Thị Tuyền, *Buộc xin lỗi, cải chính công khai do xâm phạm danh dự, nhân phẩm, uy tín trong pháp luật dân sự Việt Nam*, Đề tài NCKH sinh viên cấp trường, Trường ĐH Luật TP. Hồ Chí Minh, 2023, tr. 56.

diện hỗ trợ, giúp đỡ con chưa thành niên thực hiện việc xin lỗi, cải chính công khai hoặc sẽ cùng với người từ đủ 6 tuổi đến chưa đủ 18 tuổi xin lỗi, cải chính công khai cho người bị xâm phạm.

Thứ hai, đối với các trường hợp “mất năng lực hành vi dân sự”, “người có khó khăn trong nhận thức, làm chủ hành vi” và “người bị hạn chế năng lực hành vi dân sự”, pháp luật hiện hành cũng chưa nêu rõ về trách nhiệm, đặc biệt là với người có khó khăn trong nhận thức làm chủ hành vi vi phạm. Tuy nhiên, có thể hiểu người mất năng lực hành vi dân sự là người không có khả năng nhận thức thông thường, họ không đủ năng lực để hiểu bản chất của hành vi sai trái do họ gây ra cho các chủ thể khác. Đạo luật lỗi năm 2009 (*Apology Act 2009*) của Ontario, tại mục 2 (1) quy định: “Lời xin lỗi được thực hiện bởi hoặc thay mặt một người liên quan đến bất kỳ vấn đề nào”,¹¹ hay như mục 4 (4) của Pháp lệnh lỗi của Hồng Kông năm 2018 cũng có quy định tương tự: “Trong Pháp lệnh này, đề cập lời xin lỗi của một người bao gồm cả lời xin lỗi thay mặt người đó”. Như vậy, việc xin lỗi có thể được thực hiện thay bởi một người khác. Do đó việc thực hiện nghĩa vụ dân sự về xin lỗi, cải chính công khai của người mất năng lực hành vi dân sự phải do người đại diện theo pháp luật thực hiện.

Người bị hạn chế về năng lực hành vi dân sự vẫn có sự nhận thức nhất định về hành vi của bản thân và có thể thực hiện được các quyền và nghĩa vụ dân sự ở một phạm vi nhất định. Do đó, chủ thể này sẽ tự mình thực hiện việc xin lỗi, cải chính công khai. Trường hợp người có hành vi vi phạm chưa đủ 18 tuổi hoặc không có đầy đủ năng lực hành vi dân sự, trên thực tế khó tìm thấy được bản án nào liên quan. Tuy nhiên, ở một khía cạnh khác, do trách nhiệm bồi thường thiệt hại ngoài hợp đồng thường được áp dụng song song với xin lỗi, cải chính công khai khi một bên bị làm ảnh hưởng xấu tới danh dự, nhân phẩm, uy tín (căn cứ khoản 5 Điều 34 BLDS năm 2015), việc xác định chủ thể chịu trách nhiệm thực hiện cũng tuân theo nguyên tắc pháp luật đã được nêu ở trên. Chẳng hạn như trong vụ kiện sau đây.¹² Vào 8/2/2016, chị Hoàng (17 tuổi, không mắc bệnh tâm thần) đã chửi bới tại nhà ông Nguyễn mà không có lý do rõ ràng. Tòa án yêu cầu chị tự chịu trách nhiệm bồi thường thiệt hại danh dự cho ông Nguyễn, do “chị Hoàng khẳng định bản thân không bị bệnh lý tâm thần” và dù chị chưa đủ 18 tuổi nhưng đã lấy chồng và có đủ khả năng thực hiện trách nhiệm bồi thường thiệt hại. Trong trường hợp này, nguyên đơn là ông Nguyễn không có yêu cầu xin lỗi, cải chính công khai, tuy nhiên nếu có yêu cầu thì việc xác định chủ thể có trách nhiệm sẽ được thực hiện tương tự như việc xác định người có trách nhiệm bồi thường thiệt hại như đã nêu, tức là chị Hoàng.

11 Nguyên văn: “An apology made by or on behalf of a person in connection with any matter”.

12 Bản án số 05/2017/ST-DS ngày 17/8/2017 của Tòa án nhân dân huyện Bình Gia, tỉnh Lạng Sơn.

Liên quan đến vấn đề chủ thể chịu trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai nói riêng hay chịu trách nhiệm dân sự nói chung vì một hành vi xâm phạm đến danh dự, nhân phẩm, uy tín của chủ thể khác, không chỉ pháp luật Việt Nam mà nhiều quốc gia khác cũng ghi nhận quy định này. BLDS Trung Quốc năm 2020 đã quy định cụ thể việc xin lỗi, phục hồi danh dự cho chủ thể bị vi phạm là một trong những trách nhiệm dân sự của người vi phạm hoặc người có liên quan tại Điều 179. Trong quy định này trách nhiệm “loại bỏ các tác động bất lợi và phục hồi danh dự” có thể hiểu là có giá trị tương tự trách nhiệm “cải chính công khai” được quy định trong pháp luật dân sự của nước ta. Mặt khác, quy định về “Năng lực về quyền dân sự và năng lực về ứng xử dân sự” tại Chương II của BLDS Trung Quốc năm 2020 cũng đồng thời đưa ra các trường hợp cụ thể về việc phân loại cá nhân: người đã thành niên, người chưa thành niên, người không có khả năng nhận biết hành vi của mình... Đối với từng chủ thể, pháp luật Trung Quốc cũng quy định cụ thể về khả năng chịu trách nhiệm dân sự: bản thân tự mình thực hiện hoặc thông qua người giám hộ hoặc người đại diện... Ngay Điều 1068 của BLDS Trung Quốc năm 2020 cũng ghi nhận quy định về trách nhiệm dân sự không được thực hiện bởi người có hành vi vi phạm mà bởi một chủ thể khác: “Cha mẹ có quyền và nghĩa vụ giáo dục, bảo vệ con chưa thành niên. Khi con chưa thành niên gây thiệt hại cho người khác thì cha mẹ phải chịu trách nhiệm dân sự theo quy định của luật”. Các quy định này cũng có sự tương đồng đối với pháp luật Việt Nam.

Không chỉ pháp luật Trung Quốc mà pháp luật Nhật Bản cũng ghi nhận vấn đề xin lỗi, cải chính công khai tại BLDS của nước này. Cụ thể, khoản 1 Điều 714 BLDS Nhật Bản quy định theo hướng người có hành vi vi phạm sẽ tự mình thực hiện các nghĩa vụ pháp lý, trong đó bao gồm cả xin lỗi, cải chính công khai. Tuy nhiên trong một số trường hợp đặc biệt, nghĩa vụ thực hiện không phải do người có hành vi vi phạm pháp luật thực hiện mà do người có trách nhiệm giám sát hoặc đại diện của người đó thực hiện.

Nhìn chung, quy định pháp luật khi cá nhân là người chịu trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai của nước ta phần nào có sự phù hợp với định hướng của pháp luật một số nước khác. Dù vậy, vẫn còn tồn tại những nội dung trong hệ thống pháp luật Việt Nam chưa thực sự rõ ràng, cụ thể và trực tiếp. Do đó, việc xác định vấn đề xin lỗi và cải chính công khai mà vẫn còn phụ thuộc vào sự phân tích, nghiên cứu và đối chiếu giữa các điều luật.

Để việc áp dụng pháp luật được đơn giản, rõ ràng, tránh những cách hiểu đa nghĩa hay chưa thực sự thống nhất trong quá trình áp dụng, cần

đưa ra quy định pháp luật cụ thể trong việc xác định chủ thể có trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai, nhất là liên quan đến các trường hợp đặc biệt như người vi phạm là: người chưa thành niên, người mất khả năng nhận thức...

Bên cạnh đó, để giải quyết những bất cập hiện hữu trong việc xác định chủ thể là cá nhân có trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai, đặc biệt với trường hợp người có hành vi vi phạm là cá nhân không có năng lực hành vi dân sự đầy đủ, pháp luật dân sự cần bổ sung quy định cụ thể hướng dẫn riêng về năng lực chịu trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai như quy định riêng về năng lực chịu trách nhiệm bồi thường thiệt hại của cá nhân (Điều 586 BLDS năm 2015). Do vậy, cần bổ sung vào BLDS năm 2015 một điều luật về xin lỗi, cải chính công khai theo hướng quy định rõ, đối với từng trường hợp chủ thể là cá nhân có năng lực hành vi dân sự khác nhau thực hiện hành vi xâm phạm danh dự, nhân phẩm, uy tín của chủ thể khác, trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai sẽ do chủ thể đó tự mình thực hiện hay thông qua người đại diện/giám hộ khác. Cụ thể, điều khoản này có thể sửa đổi lại như sau:

“Trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai của cá nhân

1. Người từ đủ mười tám tuổi trở lên có hành vi vi phạm thì phải tự xin lỗi, cải chính công khai.

2. Người chưa đủ mười lăm tuổi có hành vi vi phạm mà còn cha, mẹ hoặc người đại diện thì cha, mẹ phải thực hiện xin lỗi cải chính công khai thay cho con, trường hợp không còn cha mẹ thì người này phải tự mình thực hiện xin lỗi, cải chính công khai trước sự giám sát của cơ quan bảo vệ quyền lợi trẻ em, cơ quan Nhà nước có thẩm quyền quản lý trong lĩnh vực liên quan.

Người từ đủ mười lăm tuổi đến chưa đủ mười tám tuổi thực hiện hành vi vi phạm thì phải tự mình thực hiện việc xin lỗi, cải chính công khai.

3. Người chưa đủ sáu tuổi, người mất năng lực hành vi dân sự, người có khó khăn trong nhận thức, làm chủ hành vi gây thiệt hại mà có người giám hộ thì người giám hộ đó phải thực hiện việc xin lỗi, cải chính công khai thay, trường hợp không có người giám hộ thì việc bồi thường thiệt hại, xin lỗi, cải chính công khai phải được thực hiện thông qua tổ chức đang quản lý người đó, dưới sự giám sát của cơ quan nhà nước có thẩm quyền quản lý lĩnh vực có liên quan”.

2.2. Pháp nhân

Trong pháp luật dân sự, cả cá nhân và pháp nhân đều có trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai khi vi phạm pháp luật ảnh hưởng đến danh dự, nhân phẩm, uy tín của người khác. Pháp nhân, với bản chất đặc biệt, không trực tiếp thực hiện hành vi xâm phạm mà qua đại diện. Điều 87 của BLDS

năm 2015 quy định pháp nhân chịu trách nhiệm dân sự do đại diện pháp nhân thực hiện. Khoản 2 Điều 42 của Luật Báo chí năm 2016 cũng yêu cầu báo chí cải chính, xin lỗi khi đăng tin sai sự thật. Điều này phản ánh nguyên tắc hành vi của nhân viên mang lại lợi ích cho pháp nhân theo sự phân công, điều chỉnh của pháp nhân đó, và khi vi phạm xảy ra, pháp nhân cũng chịu trách nhiệm. Mặt khác, với bản chất là một tổ chức, pháp nhân không thể tự mình thực hiện trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai mà phải thông qua một cá nhân là đại diện hợp pháp của pháp nhân đó theo quy định tại Điều 12 Luật Doanh nghiệp năm 2020. Như vậy, đại diện hợp pháp của pháp nhân thực hiện việc xin lỗi, cải chính công khai chính là người đại diện theo pháp luật của pháp nhân với phạm vi quyền và nghĩa vụ đã được pháp luật ghi nhận rõ ràng.

Trường hợp người đại diện theo pháp luật của pháp nhân không thể trực tiếp đại diện pháp nhân thực hiện trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai thì có thể ủy quyền lại cho chủ thể khác thực hiện theo Điều 562 BLDS năm 2015. Tuy nhiên, chủ thể được ủy quyền là ai, có cần là người thuộc pháp nhân hay giữ chức vụ nhất định trong pháp nhân hay không thì pháp luật hiện tại chưa ghi nhận rõ dẫn tới có nhiều quan điểm trái chiều. Quan điểm thứ nhất cho rằng: Người được ủy quyền phải là một cá nhân thuộc pháp nhân vi phạm để đảm bảo đúng tính chất đại diện cho pháp nhân. Quan điểm thứ hai cho rằng: Bản chất việc ủy quyền đã là nhân danh bên ủy quyền thực hiện, hay nói cách khác nhân danh người thuộc pháp nhân vi phạm thực hiện trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai, bởi vậy dù người được ủy quyền không thuộc pháp nhân vẫn được xem là phù hợp. Nhóm tác giả đồng ý với quan điểm thứ hai, bởi bản chất dù là đại diện theo pháp luật hay đại diện theo ủy quyền thì cũng là nhân danh pháp nhân để thực hiện trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai.

Việc xác định chủ thể thực hiện xin lỗi, cải chính công khai là pháp nhân cũng được các Tòa án áp dụng đúng theo nguyên tắc, quy định pháp luật đã được phân tích ở trên.

Trường hợp 1: Tranh chấp liên quan đến hoạt động nghiệp vụ báo chí: từ ngày 9/4/2019 đến 15/4/2019, Tạp chí điện tử Giáo dục Việt Nam (trước là Báo điện tử Giáo dục Việt Nam) đăng bài phản ánh về sản phẩm sữa của Vinamilk trong Chương trình Sữa học đường tại Hà Nội.¹³ Vinamilk khởi kiện, và sau các phiên xử tại Tòa án nhân dân quận (TAND) Hoàn Kiếm và Tòa án nhân dân thành phố Hà Nội, Tạp chí này buộc phải đăng cải chính, xin lỗi công khai và gỡ bỏ 5 bài viết sai sự

13 Bản án dân sự phúc thẩm số 54/2021/DS-PT ngày 28/01/2021 của Tòa án nhân dân thành phố Hà Nội về việc “Tranh chấp liên quan đến hoạt động nghiệp vụ báo chí”.

thật, theo yêu cầu của Vinamilk.¹⁴ Trong tranh chấp này, tác giả viết các bài báo về Vinamilk chính là người làm việc cho Báo điện tử Giáo dục Việt Nam. Áp dụng nguyên tắc xác định chủ thể có nghĩa vụ xin lỗi, cải chính công khai theo quy định, Báo điện tử Giáo dục Việt Nam đã thực hiện việc xin lỗi, cải chính công khai theo bản án có hiệu lực được ban hành bởi Tòa án có thẩm quyền.

Trường hợp 2: Tranh chấp quyền sở hữu trí tuệ (SHTT). Căn cứ Bản án số 01/2019/KDTM-PT ngày 09/01/2019 của Tòa án nhân dân cấp cao tại TP. Hồ Chí Minh: Công ty TNHH Thương mại và sản xuất Đ (Công ty Đ) khởi kiện Công ty Cổ phần điện tử A Việt Nam (Công ty A) vì sử dụng nhãn hiệu ASANZO giống với ASANO của Công ty Đ. Công ty Đ, có nhãn hiệu đăng ký từ năm 2008, phát hiện vi phạm sau giám định. Tại phiên tòa phúc thẩm, Tòa án xác định quyền nhãn hiệu cho Công ty Đ và yêu cầu Công ty A cải chính công khai và xin lỗi.

Trong hệ thống pháp luật của các quốc gia khác, nhìn chung quy định về chịu trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai đối với pháp nhân cũng được thừa nhận và theo hướng nội dung tương tự pháp luật Việt Nam. Cụ thể, Điều 62 BLDS Trung Quốc năm 2020 quy định rõ chủ thể chịu trách nhiệm dân sự về hành vi vi phạm trong trường hợp đang thi hành công vụ (tức thực hiện công việc theo ủy quyền, phân công, trách nhiệm được pháp nhân giao phó) thì pháp nhân quản lý người lao động phải chịu trách nhiệm đối với thiệt hại bởi hành vi vi phạm xảy ra. Bên cạnh đó, tại Điều 44 BLDS Nhật Bản: “Pháp nhân phải chịu trách nhiệm về những thiệt hại do mình gây ra cho người khác”. Theo đó, hành vi của pháp nhân chính là hành vi được thực hiện bởi người lao động của pháp nhân đó theo giới hạn phạm vi công việc được đưa ra bởi pháp nhân.

2.3. Nhà nước

Một chủ thể đặc biệt trong hệ thống pháp luật, khi có hành vi xâm phạm quyền và lợi ích hợp pháp khác của các chủ thể khác, Nhà nước vẫn là chủ thể phải xin lỗi và cải chính công khai theo quy định tại Điều 57, Điều 58 và Điều 59 của Luật TNBTCNN năm 2017. Do Nhà nước là chủ thể với bộ máy quản lý công kênh và phức tạp, vì vậy cần phải thông qua cơ chế đại diện trong việc thực hiện bồi thường theo Điều 57 của Luật TNBTCNN năm 2017, cụ thể là cơ quan quản lý trực tiếp người thi hành công vụ.¹⁵ Cần lưu ý cơ quan quản lý trực tiếp người thi hành công vụ có hành vi vi phạm sẽ giải quyết bồi thường, nhưng cơ quan giải quyết bồi thường không chỉ có cơ

14 Bảo Thu, “Tập chí điện tử Giáo dục Việt Nam cải chính các thông tin sai sự thật về sản phẩm Vinamilk”, *Tạp chí Tòa án nhân dân điện tử*, 2021, <https://www.tapchitoaan.vn/tap-chi-dien-tu-giao-duc-viet-nam-cai-chinh-cac-thong-tin-sai-su-that-ve-san-pham-vinamilk>, truy cập ngày 03/8/2023.

15 Đỗ Văn Đại và Nguyễn Trương Tín, *Pháp luật Việt Nam về Trách nhiệm bồi thường của Nhà nước*, Nxb. Hồng Đức – Hội luật gia Việt Nam, 2015, tr. 402.

quan quản lý trực tiếp người thi hành công vụ. Cụ thể, căn cứ theo quy định tại khoản 7 Điều 3 Luật TNBTCNN năm 2017, bên cạnh cơ quan quản lý trực tiếp người thi hành công vụ gây thiệt hại thì Tòa án cũng là cơ quan có thẩm quyền giải quyết bồi thường. Việc xác định thẩm quyền của Tòa án giải quyết trong hoạt động tố tụng dân sự được thực hiện theo những quy định cụ thể tại Điều 37 Luật TNBTCNN năm 2017. Như vậy, Luật TNBTCNN năm 2017 đã có sự phân định tương đối rõ ràng về mặt chủ thể chịu trách nhiệm bồi thường, cụ thể là xin lỗi, cải chính công khai khi có hành vi vi phạm làm xâm phạm tới danh dự, nhân phẩm, uy tín của chủ thể khác.

Một, ví dụ liên quan đến việc thực hiện trách nhiệm bồi thường thiệt hại của Nhà nước, đó là vụ án của ông Bùi Minh Lý do TAND quận Bình Thạnh và TAND TP Hồ Chí Minh xét xử: Vào tối 19/01/2014, trong bữa tiệc tất niên ở quận Bình Thạnh, TP. Hồ Chí Minh, vợ chồng chị N.T.T. bị một thanh niên giật dây chuyền. Chồng chị T. và bạn đã đuổi theo và nhằm lần đánh anh Lý. Ông Lý sau đó bị tạm giam và TAND quận Bình Thạnh tuyên ông 3 năm tù về tội cướp giật. Ông kháng cáo và sau đó TAND TP. Hồ Chí Minh hủy án, đình chỉ điều tra do không đủ chứng cứ. Cuối cùng, ngày 24/3/2021, các cơ quan tố tụng đã xin lỗi công khai ông Lý tại Long An.¹⁶

Trong trường hợp này, người đưa ra bản án đối với ông Bùi Minh Lý là thẩm phán làm việc tại các TAND quận Bình Thạnh và TAND TP. Hồ Chí Minh. Tuy nhiên người thực hiện xin lỗi lại là cơ quan quản lý trực tiếp đối với các thẩm phán này. Lý do là vì cơ quan có người thi hành công vụ (thẩm phán) gây thiệt hại bao gồm cả hai Tòa án cấp sơ thẩm và cấp phúc thẩm (vụ án được xét xử đến cấp phúc thẩm). Do đó, việc thực hiện trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai phải được đồng thời cả hai cấp Tòa án triển khai thực hiện theo quy định.

Có thể thấy, việc ghi nhận cơ chế xin lỗi hay cải chính công khai của Nhà nước khi có hành vi vi phạm pháp luật là một nội dung quan trọng, không chỉ tại Việt Nam mà cả các quốc gia khác. Điều này giúp tăng cường trách nhiệm của Nhà nước trong quản lý và điều hành. Cơ chế này giúp hạn chế vấn đề lạm dụng quyền lực của các cơ quan nhà nước. Hiện tại, văn bản pháp luật vẫn chưa thống nhất về chủ thể chịu trách nhiệm xin lỗi, vì vậy cần điều chỉnh để Nhà nước là chủ thể chính chịu trách nhiệm, còn cơ quan quản lý người gây thiệt hại chỉ đại diện Nhà nước trong việc giải quyết và xin lỗi.¹⁷

16 Sơn Lâm, “Xin lỗi công khai bí thư Đoàn bị ngồi tù oan hơn 2 năm”, *Báo Tuổi trẻ*, 2021, <https://tuoitre.vn/xin-loi-cong-khai-bi-thu-doan-bi-ngoi-tu-oan-hon-2-nam-20210324105715819.htm>, truy cập ngày 21/02/2023.

17 Đỗ Văn Đại và Nguyễn Trương Tín, *Pháp luật Việt nam về Trách nhiệm bồi thường của Nhà nước*, Nxb. Hồng Đức – Hội luật gia Việt Nam, 2015, tr. 405.

Kết luận

Bài viết đã đi sâu phân tích và xác định chủ thể được xin lỗi, cải chính công khai và chủ thể chịu trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai trong pháp luật dân sự. Theo đó, chủ thể chịu trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai sẽ bao gồm ba đối tượng là: cá nhân, tổ chức và Nhà nước với những cách thức thực hiện xin lỗi, cải chính công khai khác nhau, tương ứng phù hợp với từng chủ thể. Trong khi đó, chủ thể được xin lỗi, cải chính công khai chỉ bao gồm hai đối tượng chính là cá nhân bị xâm phạm và tổ chức bị xâm phạm. Trong thời gian tới, pháp luật dân sự cần bổ sung những quy định cụ thể hơn về trách nhiệm xin lỗi, cải chính công khai của những chủ thể này nhằm nâng cao chất lượng của hệ thống pháp luật hiện hành điều chỉnh những nội dung nêu trên. ●

Tài liệu tham khảo

- [1] Bản án số 54/2021/DS-PT ngày 28/01/2021 của Tòa án nhân dân thành phố Hà Nội [trans: Judgment No. 54/2021/DS-PT dated January 28, 2021 of the People's Court of Hanoi]
- [2] Bản án số 04/2018/DS-ST ngày 17/5/2018 của Tòa án nhân dân huyện Lập Thạch, tỉnh Vĩnh Phúc về tranh chấp bồi thường danh dự, nhân phẩm, uy tín [trans: Judgment No. 04/2018/DS-ST dated May 17, 2018, by the People's Court of Lap Thach District, Vinh Phuc Province on the dispute over compensation for honor, dignity, and reputation]
- [3] Bản án số 05/2017/ST-DS ngày 17/8/2017 của Tòa án nhân dân huyện Bình Gia, tỉnh Lạng Sơn [trans: Judgment No. 05/2017/ST-DS dated August 17, 2017, by the People's Court of Binh Gia District, Lang Son Province]
- [4] Đỗ Văn Đại và Nguyễn Trương Tín, *Pháp luật Việt Nam về Trách nhiệm bồi thường của Nhà nước*, Nxb. Hồng Đức – Hội luật gia Việt Nam, 2015 [trans: Do Van Dai and Nguyen Truong Tin, *Vietnamese Law on State Compensation Liability*, Publisher. Hong Duc, 2015]
- [5] Hart-v-A-G (Tas) (1959) 14 Tas R1; Smith-v-Leurs (1945) 70 CLR 256; Tillander-v-Gosselin (1966) 60 DLR (2d) 18
- [6] Sơn Lâm, “Xin lỗi công khai bí thư Đoàn bị ngồi tù oan hơn 2 năm”, *Báo Tuổi trẻ*, 2021 [trans: Sơn Lâm, “Public Apology to the Youth Union Secretary Wrongfully Imprisoned for Over 2 Years”, *Tuoi Tre Newspaper*, 2021]
- [7] Nguyễn Mỹ Phụng, *Xin lỗi người bị xâm phạm danh dự, nhân phẩm, uy tín theo pháp luật dân sự Việt Nam*, Luận văn thạc sĩ luật học, Trường ĐH Luật TP. Hồ Chí Minh, 2021 [trans: Nguyen My Phung, “Apologizing to Individuals Whose Honor, Dignity, and Reputation Have Been Infringed Upon According to Vietnamese Civil Law”, Master's Thesis in Law, Ho Chi Minh City University of Law, 2021]
- [8] Bảo Thu, “Tập chí điện tử Giáo dục Việt Nam cải chính các thông tin sai sự thật về sản phẩm Vinamilk”, *Tạp chí Tòa án nhân dân điện tử*, 2021 [trans: Bao Thu, “Vietnam Education Online Magazine Corrects False Information About Vinamilk Products”, *Electronic Journal of the People's Court*, 2021], <https://www.tapchitoaan.vn/tap-chi-dien-tu-giao-duc-viet-nam-cai-chinh-cac-thong-tin-sai-su-that-ve-san-pham-vinamilk>, truy cập ngày 03/8/2023
- [9] Lê Tường Vy, Bùi Thị Ngọc Trâm, Nguyễn Huyền Trâm, Triệu Lê Phương Uyên, Hà Thị Tuyền, *Buộc xin lỗi, cải chính công khai do xâm phạm danh dự, nhân phẩm, uy tín trong pháp luật dân sự Việt Nam*, Đề tài NCKH sinh viên cấp trường, Trường ĐH Luật TP. Hồ Chí Minh, 2023 [trans: Le Tuong Vy, Bui Thi Ngoc Tram, Nguyen Huyen Tram, Trieu Le Phuong Uyen, Ha Thi Tuyen, *Mandatory Public Apology and Correction for Infringement of Honor, Dignity, and Reputation in Vietnamese Civil Law*, University Student Research Project, Ho Chi Minh City University of Law, 2023]